

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE

PROGRAM

RAZVOJA USLUGA ZA STARIJE OSOBE

U SUSTAVU MEĐUGENERACIJSKE SOLIDARNOSTI

od 2008. do 2011. godine

Klasa: 550-01/07-0007/62
Urbroj: 519-07/2-1-07-2
Zagreb, 30. srpnja 2007.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. MEĐUGENERACIJSKA SOLIDARNOST I RAZVOJ USLUGA ZA STARIJE	3
3. DOSADAŠNJA ISKUSTVA:	
PILOT PROGRAMI MEĐUGENERACIJSKE SOLIDARNOSTI	5
4. SMJERNICE ZA DALJNI RAZVOJ	12
5. CILJEVI PROGRAMA	13
6. PROVEDBA PROGRAMA	14
7. FINANCIRANJE	19

1. UVOD

Starenje stanovništva i opsežnost posljedica koje ono ima na društveni razvoj pojedine zemlje, potaklo je organizaciju Ujedinjenih naroda, kao i Europsku uniju, da upozore na taj problem te da pozovu zemlje članice da svoja društva bolje prilagode potrebama i skrbi o starijim osobama. Sustavno bavljenje Ujedinjenih naroda na području starenja započelo je prvom Svjetskom skupštinom o starenju održanom u Beču 1982. godine te tada donesenim *Međunarodnim planom djelovanja na području starenja*. 1991. godine Opća skupština UN-a donosi *Načela Ujedinjenih naroda za starije ljude* (Rez 46/91), a iste godine je 1. listopada određen Međunarodnim danom starijih osoba. Druga skupština o starenju održana je 2002. godine u Madridu kada je donesena *Madridska deklaracija i Madridski internacionalni plan aktivnosti 2002.* Ekonomska komisija UN-a za Europu (UNECE) donijela je *Regionalnu strategiju za implementaciju Madridskog internacionalnog plana aktivnosti o starenju 2002.*, a Europski odbor za socijalnu koheziju Vijeća Europe donio je 2004. godine *Pregled aktivnosti o starenju u Europi*.

Ukupne društvene posljedice demografskih promjena vrlo su značajne. Starenje stanovništva djeluje na sveukupni gospodarski razvoj, u velikoj mjeri opterećuje mirovinski i zdravstveni te sustav socijalne skrbi. Promjenama u tim sustavima nastoji se uspostaviti ravnotežu između prava starijih građana na dostojanstvenu starost i trajnu društvenu uključenost, ali i prava mlađih generacija na rast i razvoj. Ključno je pitanje mnogih zemalja kako uspostaviti tu ravnotežu, kako organizirati cjelovitu skrb za starije ljude, a da društvena izdvajanja za te potrebe ne zaustave ili bitno ne uspore razvojne mogućnosti društva u cjelini. Starenje stanovništva predstavlja veliki izazov za socijalnu i ekonomsku politiku većine zemalja.

Osim promjena uvjetovanih demografskim trendovima, očekuju se i značajne promjene u obilježjima samog starijeg stanovništva. Nove generacije starijih ljudi biti će zdravije, obrazovanije, a time i zahtjevnije te se može očekivati da postojeći oblici skrbi već u bliskoj budućnosti neće biti primjereni potrebama starijih osoba. Također, s obzirom na sve veći broj, vrstu i opseg potreba starijih osoba, njihova kvaliteta života u velikoj mjeri postaje ovisna o vrsti i opsegu društvene intervencije, kao i razgranatosti i dostupnosti ustanova i drugih pružatelja usluga za starije.

Republika Hrvatska kao zemlja kandidatkinja za punopravno članstvo u Europskoj uniji upravo prolazi proces usklađivanja svojeg zakonodavstva s pravnom stečevinom EU. Sva

građanska, politička, socijalna i ekonomska prava u zemljama EU zaštićena su dvama temeljnim instrumentima Vijeća Europe: *Europskom konvencijom o pravima čovjeka* i *Europskom socijalnom poveljom* (i *Revidiranom europskom socijalnom poveljom*). Glavne smjernice socijalne politike u Europi sadržane su u *Revidiranoj strategiji socijalne kohezije* iz 2004. godine.

U ožujku 2007. godine predstavnici Republike Hrvatske i Europske Komisije potpisali su *Zajednički memorandum o socijalnom uključivanju* (JIM) kojim su definirani prioriteti u borbi protiv siromaštva i socijalne isključenosti u Republici Hrvatskoj. Među utvrđenim prioritetima je i širenje mreže socijalnih usluga za starije osobe koje su prepoznate kao skupina izložena visokom riziku od siromaštva i socijalne isključenosti.

Republika Hrvatska je veću pozornost problemu starenja i njegovim posljedicama posvetila 1999. godine u sklopu obilježavanja Međunarodne godine starijih osoba (proglašene od strane UN-a). Značenje tada održane Konferencije o starenju u Dubrovniku bilo je prvenstveno u upozorenju na problem starenja koji će vremenom postajati sve veći i imati posljedice u različitim područjima društvenog razvoja.

Poput većine europskih zemalja, Republika Hrvatska se ubraja u zemlje s vrlo starim stanovništvom, a na ubrzano starenje ukazuju i podaci iz Popisa stanovništva (prema Popisu iz 1991. godine udio osoba starijih od 65 godina iznosio je 12,4%, a prema Popisu iz 2001. godine udio ove dobne skupine iznosio je 15,6%). Udio starijih osoba u ukupnom stanovništvu razlikuje se po županijama: najviše u Ličko-senjskoj županiji (čak 22,7%), zatim Karlovačkoj i Šibensko-kninskoj (više od 19%), a najmanje u Zagrebačkoj i Međimurskoj županiji (oko 14%). Demografska neujednačenost pojedinih područja Republike Hrvatske upućuje na potrebu decentralizacije i osmišljavanje koncepta skrbi na razini jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave sukladno utvrđenim specifičnim potrebama svake sredine, te uz uključenost raspoloživih resursa u mrežu aktivnosti.

Procjenjuje se da je različitim oblicima skrbi i uslugama koje organiziraju i pružaju državne institucije i organizacije civilnog društva obuhvaćeno samo 3 do 5 % starijeg stanovništva Republike Hrvatske. Već ovaj podatak ukazuje na potrebu preispitivanja postojećeg i uspostavu novog sustava skrbi o starijim osobama koji će omogućiti zadovoljavanje određenih potreba svim starijim osobama pod jednakim uvjetima, učiniti im dostupnim različite usluge i organizirati podmirivanje potreba u skladu s mogućnostima, u okviru postojećeg društvenog razvoja i raspoloživih materijalnih mogućnosti.

2. MEĐUGENERACIJSKA SOLIDARNOST I RAZVOJ USLUGA ZA STARIJE OSOBE

Svijest o potrebi dodatne brige za obitelj i starije osobe te potreba bolje povezanosti, uzajamnosti i solidarnosti između generacija, rezultirala je 2003. godine osnivanjem ministarstva nadležnog za obitelj, branitelje i međugeneracijsku solidarnost. Do tada je skrb države o obitelji ili pojedinim njenim članovima pretežito bila usmjerena na socijalno-zaštitne, obiteljsko-pravne i druge intervencije te rješavanje specifičnih potreba. Osnivanjem ministarstva nadležnog za međugeneracijsku solidarnost, Vlada Republike Hrvatske želi potvrditi svoje opredjeljenje o posebnoj skrbi za starije osobe te naglasiti intenciju uzajamne povezanosti mlađih i starijih generacija.

Ministarstvo nadležno za međugeneracijsku solidarnost potiče projekte u cilju poboljšanja kvalitete života osoba starije životne dobi, predlaže mjere za poticanje obitelji za zadržavanje starijih i nemoćnih članova u krugu obitelji, potiče razvijanje uslužnih djelatnosti za starije osobe i izvaninstitucionalne oblike skrbi o starijim osobama te obavlja i druge poslove skrbi o starijim osobama. Aktivnostima međugeneracijske solidarnosti pridonosi se stvaranju društvenih uvjeta za dostojanstveno življenje starijih ljudi, ostvarivanje ljudskih prava, osiguranje neovisnosti, društvene uključenosti i aktivnog sudjelovanja u odlučivanju o vlastitom životu i životu zajednice, usmjerenje pozornosti mlađih generacija na svijest o starenju i potrebama starijih osoba u obitelji, susjedstvu i lokalnoj zajednici te uključivanje mlađih i starih u programe kojima se postiže uzajamno razumijevanje, podjela znanja i iskustava te djelovanje u cilju postizanja obostrane dobrobiti.

Solidarnost među generacijama na svim razinama, u obitelji, susjedstvu, lokalnoj zajednici, regionalnoj i državnoj razini, slijedi opredjeljenje Ujedinjenih naroda o stvaranju „društva za sva godišta“.

Analiza ukupnog broja i vrsta ostvarenih usluga pomoći starijim osobama ukazuje na to da je za većinu starijih ljudi njihova obitelj najvažniji „javni servis“ u njihovom životu. Međutim, obiteljska solidarnost i briga o starijim članovima obitelji, koja je obilježje tradicionalnog načina življenja, sve je manje prisutna. Transformacija obitelji, izmijenjena uloga žene u obitelji, promjene radnog vremena, migracije mlađih naraštaja iz sela u gradove samo su neki od razloga zbog kojih raste broj samačkih staračkih kućanstava, a članovi obitelji sve teže skrbe o svojim starijim članovima. Nužno je, stoga, razvojem servisa i usluga na lokalnoj razini podržati obitelj i ohrabriti obiteljsku solidarnost, te olakšati njenim članovima usklađivanje radnih i obiteljskih obveza. Posebnu pozornost potrebno je posvetiti i

dati prioritet onim starijim osobama koje žive same. Također, u cilju pravičnije skrbi o starijim osobama koje žive u vlastitom domu, radi očuvanja njihovog dostojanstva i prava na izbor, nužno im je osigurati pristup pravima i uslugama kojima se poboljšava kvaliteta njihovog života te olakšava obavljanje svakodnevnih poslova.

To je moguće postići razvojem izvaninstitucionalne skrbi na lokalnoj razini, aktiviranjem i koordiniranjem djelovanja različitih čimbenika usmjerenih zadovoljavanju potreba starijih ljudi. Temeljna prednost izvaninstitucionalnog koncepta skrbi je da se njome za manja sredstva postižu bolji dugoročni učinci te da se tako potiče aktivnost samih korisnika i njihovih obitelji.

Pružanje servisnih i drugih usluga starijoj osobi u njenom domu ne mora nužno biti jeftinije od institucionalne skrbi (ali u pravilu i jest), no ono je nesporno humanije, omogućava dulji i kvalitetniji boravak u vlastitom domu, te pored ostalog daje starijoj osobi mogućnost izbora o načinu i sredini življenja.

Organiziranjem i poticanjem pružanja usluga za starije osobe u lokalnoj sredini ministarstvo nadležno za međugeneracijsku solidarnost jača svijest lokalne zajednice o odgovornosti za sve građane koji žive na njenom području, ali i o potrebi uključivanja svih raspoloživih resursa na državnoj i lokalnoj razini kao što su: nadležna tijela državne i lokalne samouprave, vjerske organizacije, organizacije civilnog društva, same starije osobe i članovi njene obitelji u sustav skrbi o starijim osobama. Zajedničkim djelovanjem svih navedenih činitelja moguće je stvoriti uvjete za dostojanstveno, kvalitetno, sigurno i aktivno življenje, prilagođeno potrebama i sposobnostima svake pojedine starije osobe.

Ostvarenje ovog cilja traži promjene u dosadašnjoj politici i praksi skrbi o starijim osobama od pretežito institucionalnih oblika na izvaninstitucionalnu, decentraliziranu skrb te uspostavu modela skrbi i usluga dostupnih što većem broju starijih osoba u njihovom domu, uključujući u provedbu sve raspoložive resurse, posebice one u lokalnoj zajednici.

3. DOSADAŠNJA ISKUSTVA:

PILOT - PROGRAMI MEĐUGENERACIJSKE SOLIDARNOSTI

Pilot - programi međugeneracijske solidarnosti obuhvaćaju:

- Program „Pomoć u kući starijim osobama“ i
- Program „Dnevni boravak i pomoć u kući starijim osobama“.

Ovi pilot - programi predstavljaju izvaninstitucionalni model skrbi kojim se osigurava pružanje usluga starijim osobama neposredno u njihovim kućanstvima ili u prostorijama „dnevnih boravaka“ u kojima starije osobe borave dio dana.

U razdoblju od 2004. do 2007. godine pilot – programi međugeneracijske solidarnosti pokrenuti su u svih 20 županija Republike Hrvatske (osim u Gradu Zagrebu), a njihovom provedbom u proteklom četverogodišnjem razdoblju nastojalo se ocijeniti stanje i potrebe starijih osoba te pronaći odgovarajući i održivi model skrbi. Stoga su Programi imali status pilot - programa koji su se prilagođavali specifičnostima i potrebama svakog pojedinog područja. Programima su do svibnja 2007. godine na području 20 županija obuhvaćene ukupno 7642 starije osobe, a na njihovoj provedbi zaposleno je ukupno 508 osoba. Od ukupno 41 Programa (do svibnja 2007.) koji se provode u 20 županija njih 28 su Programi „Pomoći u kući starijim osobama“, a 13 je Programa „Dnevni boravak i pomoć u kući starijim osobama“.

Pilot-programi se provode temeljem Ugovora o suradnji između Ministarstva obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti i jedinica regionalne ili lokalne samouprave, a temeljem ranije iskazanog interesa za pokretanjem pilot-programa na njihovom području. Pri odabiru područja vodi se računa o postojećoj mreži usluga za starije i udjelu starijeg stanovništva u ukupnom stanovništvu. Ugovorom o suradnji utvrđuje se sjedište, tim izvoditelja i iznos kojeg Ministarstvo osigurava za naknade i materijalne troškove, a ovisno o mogućnostima i sredstva za nabavku opreme te uređenje prostorija u kojima će se Program provoditi (prvenstveno ako je riječ o „dnevnom boravku“). Ugovor se zaključuje na vrijeme od jedne proračunske godine, a njegov sastavni dio je Program koji sadrži detaljan opis usluga namijenjenih korisnicima (starijim osobama) i kriterije njegove provedbe.

Do danas je najviše Programa pokrenuto u Vukovarsko-srijemskoj županiji (područje posebne državne skrbi s velikim udjelom starijeg stanovništva i slabijom mrežom usluga za starije osobe), a prema brojnosti starijeg stanovništva među prvima su započeti Programi u Ličko-senjskoj, Karlovačkoj i Šibensko-kninskoj županiji (županije s najvećim udjelom starijeg stanovništva). Do 2007. godine Programi su pokrenuti u svim županijama.

S obzirom da je cilj pilot-programa bio potaknuti sve jedinice lokalne (i regionalne) samouprave na razvijanje novih oblika skrbi o starijima, do danas su pokrenuti u svim županijama i predstavljaju „sjedišta“ iz kojih se mogu dalje širiti i razvijati tzv. servisi odnosno usluge za starije osobe na području svake županije. S obzirom na činjenicu da gotovo sve lokalne i/ili regionalne sredine već danas izdvajaju značajna sredstva u cilju održanja i širenja ovih Programa na svojim područjima, a sami Programi su prepoznati kao nužni odgovor na potrebe starijeg stanovništva, ciljevi pilot-programa djelomično su već i postignuti.

Usluge iz oba Programa usmjerene su na nekoliko glavnih područja: organizacija prehrane, pomoć u obavljanju kućnih poslova, pomoć u održavanju osobne higijene i osnovna zdravstvena skrb, razgovori i druženje u cilju prevladavanja usamljenosti i socijalne izoliranosti, usluge posredovanja između starije osobe i institucija društva vezano uz ostvarivanje različitih prava te organizirane aktivnosti slobodnog vremena kao zasebne usluge u „dnevnim boravcima za starije osobe“. Sve usluge iz Programa za korisnike su besplatne.

Ovako organizirane usluge omogućuju starijim osobama što duži ostanak u vlastitom domu kao i stvaranje specifičnog mjesta u lokalnoj sredini („dnevnog boravka“) u kojem mogu zadovoljiti svoje potrebe za druženjem, aktivnim provođenjem slobodnog vremena i prevladavanjem usamljenosti (same starije osobe ističu značajne potrebe upravo u području socijalnih interakcija i prevladavanja usamljenosti). Usluge iz Programa prilagođavaju se potrebama korisnika ovisno o podneblju u kojima se provode (obalna područja s otocima, brdsko-planinska, ruralna i urbana područja sa svojim specifičnostima), a u njihovoj provedbi ostvaruje se suradnja sa zdravstvenim, socijalnim i drugim službama u lokalnoj zajednici, nevladinim, vjerskim i humanitarnim organizacijama (najčešće Crveni križ, Matica i Sindikat umirovljenika, Caritas i dr.).

Korisnici Programa su osobe treće životne dobi (starije od 65 godina života) i to prvenstveno osobe koje žive u samačkim staračkim domaćinstvima, nisu obuhvaćene postojećim oblicima skrbi (kroz programe socijalne skrbi ili programe lokalnih, nevladinih ili drugih organizacija), te su istovremeno i narušenog zdravstvenog stanja ili niskog socio-ekonomskog statusa, a potrebna im je pomoć u obavljanju svakodnevnih životnih aktivnosti.

Krajnji cilj Programa je obuhvat svih građana starije životne dobi ali s obzirom na brojnost naprijed navedene skupine uz istovremenu financijsku i kadrovsku ograničenost pilot-programa, istima su prvenstveno bili obuhvaćeni najugroženiji stariji građani. U prosjeku je na jednom području provedbe Programa (jedna ili više jedinica lokalne samouprave – nekoliko susjednih općina ili grad s nekoliko prigradskih naselja) njima

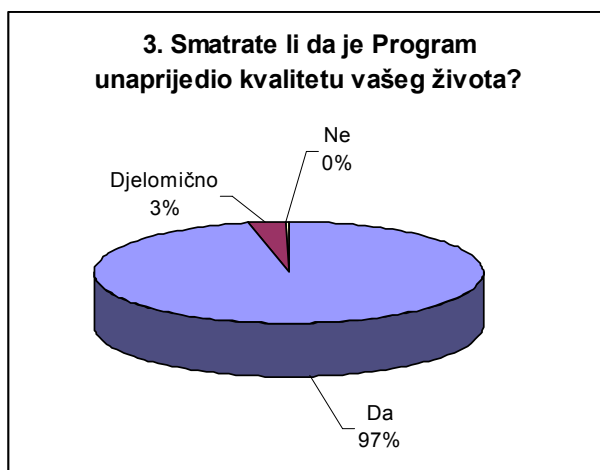
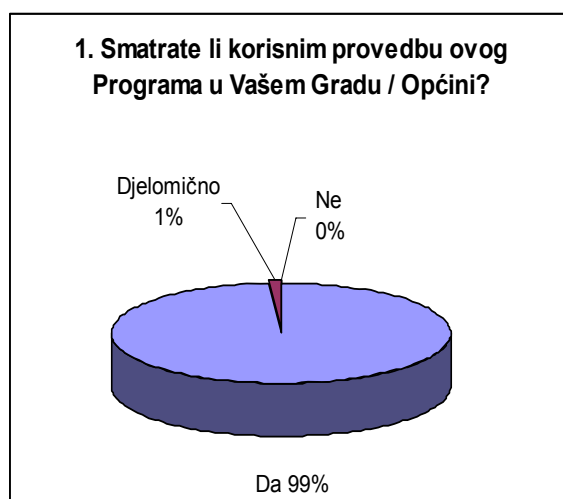
obuhvaćeno oko 200 korisnika. Pri tome se usluge „pomoći u kući“ pružaju isključivo korisnicima Programa i jedna gerontodomaćica obilazi u prosjeku 25 korisnika, a uslugama „dnevnih boravaka“ nastoji se, pored korisnika Programa, obuhvatiti što veći broj starijih stanovnika na području lokalne zajednice, sukladno njihovim potrebama i mogućnostima sudjelovanja u aktivnostima „dnevnih boravaka“.

Djelatnici Programa čine timove sastavljene od voditelja, medicinske sestre, gerontodomaćica i pomoćnih radnika, a u „dnevnim boravcima“ timovi su prošireni i domaćicama i spremačicama dnevnih boravaka. Timovima se (osobito u dnevnim boravcima) po potrebi pridružuju i vanjski stručni suradnici kod provedbe aktivnosti kao što su edukativne radionice za starije, voditelji sportsko-rekreativnih aktivnosti, vodiči izleta ili posjeta kulturnim i sl. ustanovama ili u drugim situacijama. U kućanstvima korisnike prvenstveno obilaze gerontodomaćice koje im pomažu u obavljanju svakodnevnih životnih aktivnosti (prehrana, čistoća prostora i sl.) a za obavljanje poslova kao što je nabavka i dostava ogrjeva ili namirnica, prijevoz do liječnika i sl. u timu su zaduženi pomoćni radnici. Medicinske sestre pružaju osnovnu zdravstvenu skrb te u slučaju detektiranja potrebe za opsežnijom zdravstvenom pomoći kontaktiraju nadležne liječnike i patronažne sestre odnosno zdravstvene institucije. U „dnevnim boravcima“ organizaciju života i dnevni red aktivnosti (prehrana, aktivnosti slobodnog vremena ili dr.) utvrđuju domaćice dnevnih boravaka u suradnji s voditeljima.

U oba Programa voditelji su zaduženi za koordinaciju svih djelatnika, njihov raspored rada sa svakim pojedinačnim korisnikom, način korištenja automobila i ostale opreme, organizaciju dostave obroka i suradnje s lokalnim zdravstvenim, socijalnim i drugim službama. Oni početno utvrđuju potrebe pojedinačnih korisnika, a tijekom provedbe Programa povremeno ih obilaze zajedno s ostalim djelatnicima i utvrđuju nastale promjene te prate stanje korisnika. U „dnevnim boravcima“ od velikog je značaja i uključivanje volontera u aktivnosti i neposredan rad s korisnicima. Među volonterima najčešće su učenici srednjih i osnovnih škola, mladi – članovi vjerskih ili drugih humanitarnih organizacija u lokalnoj zajednici, ali i odrasle osobe i članovi različitih nevladinih organizacija. Osim u aktivnostima „dnevnih boravaka“ (sudjelovanje u radionicama, razgovori i druženje s korisnicima) značajan je doprinos volontera i u obilasku korisnika u njihovim kućanstvima (dostava namirnica ili lijekova, druženje i zajedničko provođenje slobodnog vremena i sl.).

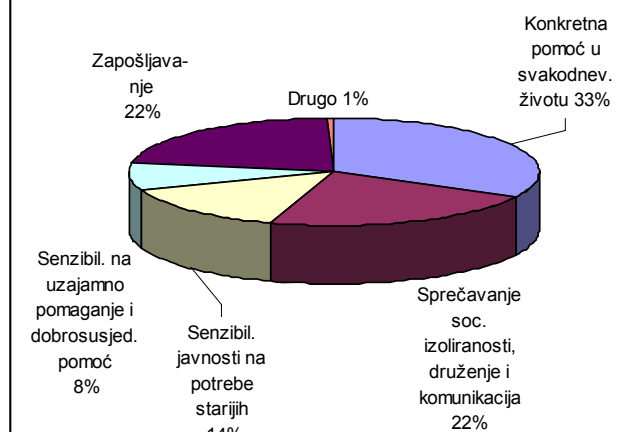
Evaluacija pilot – programa međugeneracijske solidarnosti provedena je na ukupno 5284 korisnika Programa i to 3940 korisnika Programa „Pomoć u kući starijim osobama“ i 1344 korisnika Programa „Dnevni boravak i pomoć u kući“. Preko 70% korisnika nalazi se u dobi između 65 i 80 godina života, a 21% korisnika su osobe starije od 80 godina. Među korisnicima Programa 70% njih su žene, a 30% muškarci.

Evaluacija Programa pokazuje da ih njihovi korisnici smatraju u potpunosti korisnima i to kako za lokalnu sredinu u kojoj žive tako i za njih same, prvenstveno u smislu unapređenja kvalitete njihovog života:

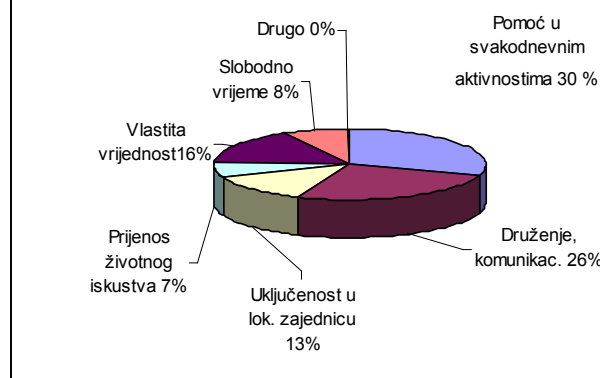

Među koristima za lokalnu zajednicu najviše se prepoznaje zapošljavanje lokalnog stanovništva, osobito s obzirom na činjenicu da su gerontodomačice na Programima pripadnice teže zapošljive skupine žena; niže stručne spreme i srednje životne dobi. Pored zapošljavanja Program pridonosi i senzibiliziranju lokalne sredine za potrebe starijih osoba kao i razvijanju dobrosusjedske pomoći.

2. Na kojem području smatrate da Program proizvodi najbolje učinke?

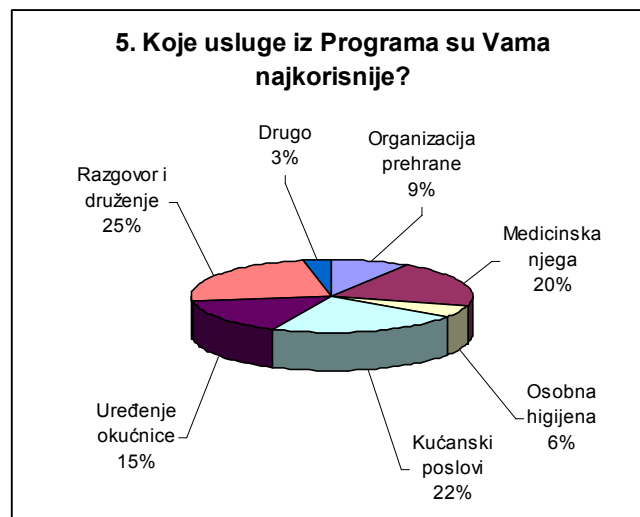

4. Na kojem području Vašeg života je Program najkorisniji?

Prema mišljenju korisnika Programi proizvode najbolje učinke na području sprečavanja socijalne izoliranosti (potiču razvijanje međuljudskih odnosa, druženje i komunikaciju starijih osoba) i na području konkretne pomoći u obavljanju svakodnevnih životnih aktivnosti. Prevencija socijalne isključenosti i izolacije osobito je značajna za starije osobe koje žive same ili je njihovo kretanje otežano uslijed narušenog zdravlja odnosno teško dostupnog i izoliranog područja (osobito u brdsko-planinskim područjima ili na otocima). Pomoć u svakodnevnim aktivnostima prvenstveno se odnosi na organizaciju prehrane (pomoć u nabavci i dostavi namirnica, pripremi obroka i sl.) osobito u teško dostupnim područjima kao i ruralnim područjima nedovoljno razvijene infrastrukture (svakodnevna nabavka pitke vode i ogrjeva tijekom zimskih mjeseci). Značajna je i pomoć u održavanju osobne higijene i higijene stambenog prostora kao i obavljanju drugih kućanskih poslova i poslova uređenja i

održavanja okućnice (u ruralnim područjima). Značajni su i rezultati na području medicinske njege i skrbi za kojom starije osobe imaju povećane potrebe pa iskazuju i želju za intenzivnijim uslugama na ovom području. Ovaj podatak govori o činjenici kako je potrebno uložiti dodatne napore u organizaciji „patronažne“ službe u okviru zdravstvenog sustava te se s istim i bolje povezati na provedbi ovih Programa.

„Dnevni boravci“ značajnije učinke postižu u urbanim sredinama u odnosu na brdsko-planinsko i obalno područje s otocima, prvenstveno uslijed njihove dostupnosti i pristupačnosti starijim osobama, ali i uslijed razlika u životnim navikama i stavovima prema organiziranim aktivnostima slobodnog vremena. I ovdje se međusobno druženje, razgovor i razmjena svakodnevnih sadržaja prepoznaje značajnijom od edukativnih, sportsko-rekreativnih i drugih aktivnosti koje nudi „dnevni boravak“.

Dakle, evaluacija pokazuje da pilot - programi međugeneracijske solidarnosti u značajnoj mjeri odgovaraju na potrebe starijih osoba, prvenstveno u smislu sprečavanja njihove socijalne izoliranosti i pomoći u svakodnevnim životnim aktivnostima, pa ih je upravo u ovom smjeru potrebno i dalje razvijati. Značaj koji starije osobe pridaju prevenciji socijalne izoliranosti kroz ove programe govori o činjenici kako za njih socijalna izoliranost često predstavlja teškoću značajniju čak i od egzistencijalnih, materijalnih ili drugih teškoća u svakodnevnom životu. Ovaj podatak svakako je potrebno uzeti u obzir prilikom planiranja novih odnosno širenja postojećih modela skrbi o starijim osobama.

Pilot - programi međugeneracijske solidarnosti pokazali su svoju punu opravdanost kao odgovarajući model izvaninstitucionalne skrbi za starije osobe u lokalnim zajednicama, uz nekoliko popratnih prednosti i to prvenstveno zapošljavanje u lokalnoj zajednici ali i zbrinjavanje starijih osoba uz relativno mala financijska sredstva u odnosu na obuhvat starijih osoba različitim vrstama usluga na pojedinom području: korisnicima se osiguravaju usluge organiziranja prehrane, pomoći u obavljanju kućnih poslova, održavanju osobne higijene i osnovna zdravstvena skrb, razgovori i druženje, posredovanje između starije osobe i institucija društva te organizirane aktivnosti slobodnog vremena u „dnevnim boravcima za starije osobe“ (ne samo korisnicima Programa već svim starijim građanima na području lokalne zajednice). S druge strane, prema izračunu tekućih izdataka za provedbu Programa (plaće izvoditelja i materijalni troškovi) prosječna vrijednost Programa „Pomoć u kući starijim osobama“ po jednom korisniku godišnje iznosi cca 2.600,00 kn, a Programa „Dnevni boravak i pomoć u kući“ cca 3.200,00 kn. Kada se tekućim izdacima pribroje i troškovi nabavke opreme i kapitalnih ulaganja (koji postoje kada Program započinje) prosječna vrijednost Programa „Pomoć u kući starijim osobama“ iznosi cca 2.800,00 kn po korisniku godišnje, a Programa „Dnevni boravak i pomoć u kući starijim osobama“ cca 3.500,00 kn.

Dakle, čak i uz izdatke za početna kapitalna ulaganja i opremanje, relativno malim financijskim sredstvima pokrivene su potrebe starijih osoba za pomoći u obavljanju svakodnevnih životnih aktivnosti (koje im omogućuju održavanju zadovoljavajuće kvalitete života). Dakako, svako daljnje ulaganje u Program od strane jedinica lokalne samouprave povećava obuhvat starijih osoba uslugama i pridonosi daljnjem razvoju Programa odnosno razvoju mreže usluga za starije osobe na području lokalne zajednice.

4. SMJERNICE ZA DALJNI RAZVOJ

Pilot – programi međugeneracijske solidarnosti razvijaju svijest jedinica lokalne samouprave o njihovoj obvezi sudjelovanja u skrbi o starijim osobama u lokalnoj sredini, potiču ih na prepoznavanje i korištenje vlastitih raspoloživih resursa, otvaraju mogućnosti novih uloga i organizacijama civilnog društva te, što je jednako važno, potiču gospodarski razvoj novim zapošljavanjem. Provedbom pilot – programa potvrdila se, među ostalim, i pretpostavka o mogućnosti novog zapošljavanja u sredinama u kojima ima vrlo malo drugih mogućnosti, te zaposlenje skupina osoba koje je vrlo teško zaposliti u drugim djelatnostima. Ovime se potvrđuje i stajalište da razvoj usluga i uslužnih djelatnosti može biti i važan pokretač zapošljavanja.

Iskustva stečena provedbom pilot – programa svakako je potrebno normativno urediti kako bi se osigurala trajnost njihove provedbe, njihovo financiranje te ujednačili uvjeti i prioriteta u pružanju usluga starijim osobama. Pri tome je važno osigurati jednaku dostupnost usluga svim starijim osobama. Normativno uređenje ovih usluga osigurat će trajnost u provedbi Programa odnosno kontinuitet u pružanju usluga starijim osobama.

Upravo provedbom pilot-programa međugeneracijske solidarnosti želi se ubrzati izrada i donošenje normativnih i drugih pretpostavki o kojima ovisi uspostava sustava usluga za starije osobe u svim sredinama, određivanje mogućih prioriteta te preispitivanje kriterija vezanih uz materijalne i druge mogućnosti o kojima će ovisiti za korisnika besplatno ostvarivanje usluga, odnosno korištenje usluga na komercijalnom principu. Među samim korisnicima prioriteta bi trebale biti osobe koje žive u samačkim staračkim domaćinstvima u udaljenim izoliranim područjima istovremeno narušenog zdravstvenog i materijalnog statusa.

Međutim, do konačnog donošenja propisa kojim će se urediti ovo područje neophodno je stvoriti uvjete kako bi se osigurao nastavak provedbe Programa međugeneracijske solidarnosti po isteku pilot-faze njihove provedbe krajem 2007. godine. **Upravo osiguranje kontinuiteta u pružanju usluga starijim osobama u lokalnim zajednicama koje su do sada već uključene u pilot-programe međugeneracijske solidarnosti te širenje ovih usluga na nova područja, temeljni je cilj ovog Programa.**

5. CILJEVI PROGRAMA

Ciljevi ovog Programa su stvaranje uvjeta za nastavak pružanja usluga starijim osobama u područjima u kojima su do kraja 2007. godine započeti pilot – programi međugeneracijske solidarnosti te širenje mreže usluga za starije osobe i na ostala područja Republike Hrvatske. Ovi ciljevi oslanjaju se na rezultate evaluacije pilot-programa koji ukazuju na činjenicu da ovakav oblik skrbi (usluge za starije osobe u lokalnim zajednicama) odgovaraju na potrebe starijih osoba te im omogućuju što duži ostanak u vlastitom domu uz održavanje zadovoljavajuće kvalitete života.

Specifični ciljevi koji iz toga proizlaze su:

- 1. nastavak provedbe postojećih i pokretanje novih Programa međugeneracijske solidarnosti u razdoblju od 1. siječnja 2008. do 31. prosinca 2011. godine i to:**
 - **u 2008. godini:** nastavak provedbe ukupno 44 Programa na području 20 županija (62 jedinice lokalne samouprave obuhvaćene Programima na dan 31. prosinca 2007.) i pokretanje najmanje 5 novih Programa (i to 3 Programa „Pomoć u kući starijim osobama“ i 2 Programa „Dnevni boravak i pomoć u kući starijim osobama“) s najmanje 200 korisnika na svakom novom području;
 - **u 2009., 2010. i 2011. godini:** nastavak provedbe svih Programa iz 2008. godine (49 Programa) i pokretanje najmanje 5 novih Programa godišnje (3 Programa „Pomoć u kući starijim osobama“ i 2 Programa „Dnevni boravak i pomoć u kući starijim osobama“), a koja će uključiti najmanje 200 korisnika na svakom novom području (time će do kraja 2011. godine biti pokrenuto najmanje 64 Programa međugeneracijske solidarnosti);
- 2. planiranje sredstava u Državnom proračunu za 2008., 2009., 2010. i 2011. godinu za nastavak provedbe postojećih i pokretanje novih Programa;**
- 3. povećanje broja starijih osoba obuhvaćenih uslugama u odnosu na 2007. kao završnu godinu provedbe pilot-programa i to za 12 % godišnje.**

Dugoročni ciljevi ovog Programa su:

- širenje mreže usluga za starije osobe kroz Programe međugeneracijske solidarnosti na područje čitave Republike Hrvatske,
- normativno uređenje sustava usluga za starije osobe u lokalnim zajednicama koji će im omogućiti što kvalitetnije, aktivnije i dulje samostalno življenje u vlastitom domu.

6. PROVEDBA PROGRAMA

Program će se provoditi u razdoblju od **1. siječnja 2008. do 31. prosinca 2011. godine.**

Provedba Programa odvijat će se u dvije faze:

I Prva faza obuhvaća: nastavak provedbe Programa međugeneracijske solidarnosti na svim područjima koja su u razdoblju od 1. siječnja 2004. do 31. prosinca 2007. godine obuhvaćena pilot – programima te pokretanje najmanje 5 novih Programa.

Vrijeme provedbe: od 1. siječnja do 31. prosinca 2008. godine

Do dana 31. prosinca 2007. godine u provedbi će biti ukupno 44 Programa međugeneracijske solidarnosti i to 27 Programa „Pomoć u kući starijim osobama“ i 17 Programa „Dnevni boravak i pomoć u kući starijim osobama“ s ukupno 7 800 korisnika na području 62 jedinice lokalne samouprave.

Područja obuhvaćena Programima „**Pomoć u kući starijim osobama**“ uključuju:

- u Vukovarsko–srijemskoj županiji: Grad Ilok i Općine Nuštar, Gunja, Lovas, Tordinci, Tovarnik, Babina Greda, Bošnjaci, Markušica, Trpinja, Drenovci, Vrbanja, Stari Jankovci, Tompojevci i Nijemci,
- u Karlovačkoj županiji: Grad Karlovac,
- u Zagrebačkoj županiji: Općinu Žumberak,
- u Zadarskoj županiji: Općine Zemunik Donji, Škabrnja, Poličnik i Sukošan te Grad Benkovac,
- u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji: Grad Grubišno Polje i prigradska naselja,
- u Krapinsko-zagorskoj županiji: Gradove Krapinu i Zlatar te Općine Lobor, Mihovljane, Novi Golubovec, Konjšćinu, Zlatar Bistricu i Mače,
- u Brodsko-posavskoj županiji: Grad Slavonski Brod i Općinu Okučani,
- u Primorsko-goranskoj županiji: Gradove Vrbovsko i Novi Vinodolski,
- u Sisačko-moslavačkoj županiji: Grad Hrvatsku Kostajnicu,
- u Požeško-slavonskoj županiji: Grad Pleternicu.

Područja obuhvaćena Programima „**Dnevni boravak i pomoć u kući**“ uključuju:

- u Šibensko-kninskoj županiji: Grad Šibenik i otoke Krapanj, Zlarin, Prvić i Kaprije,
- u Vukovarsko-srijemskoj županiji: Gradove Vukovar i Otok,
- u Osječko-baranjskoj županiji: Gradove Beli Manastir i Donji Miholjac,

- u Splitsko-dalmatinskoj županiji: Stari Grad na Otoku Hvaru,
- u Međimurskoj županiji: Općinu Kotoriba,
- u Požeško-slavonskoj županiji: Grad Lipik,
- u Ličko-senjskoj županiji: Općinu Lovinac,
- u Karlovačkoj županiji: Grad Karlovac i Općine Vojnić, Cetingrad i Topusko,
- u Sisačko-moslavačkoj županiji: Općinu Jasenovac,
- u Varaždinskoj županiji: Općinu Petrijanec,
- u Virovitičko-podravskoj županiji: Grad Viroviticu,
- u Dubrovačko-neretvanskoj županiji: Općinu Konavle,
- u Istarskoj županiji: Grad Buzet,
- u Koprivničko-križevačkoj županiji: Gradove Koprivnicu, Križevce i Đurđevac.

Na svim naprijed navedenim područjima u razdoblju od 1. siječnja do 31. prosinca 2008. godine nastavit će se s provedbom Programa međugeneracijske solidarnosti sukladno slijedećim uvjetima:

- Programi će se provoditi temeljem Ugovora o suradnji između jedinica lokalne i/ili regionalne samouprave i ministarstva nadležnog za međugeneracijsku solidarnost kojim će se ugovoriti svi uvjeti vezani uz njegovu provedbu,
- izvoditelji Programa bit će neposredno jedinice lokalne samouprave ili ustanove i organizacije izabrane od strane jedinica lokalne samouprave za izvoditelje Programa,
- Programi će na svakom području obuhvatiti korisnike koji su bili obuhvaćeni pilot - programima međugeneracijske solidarnosti na dan 31. prosinca 2007.,
- područja obuhvaćena Programima uključit će ona područja (gradove, općine i naselja) koja su bila obuhvaćena pilot-programima na dan 31. prosinca 2007. godine.

Jedinice lokalne samouprave u kojima je pilot-programima bilo obuhvaćeno manje od 200 korisnika (a koje su izrazile potrebe za povećanjem broja korisnika), proširit će broj korisnika na 200 kako bi se uslugama obuhvatilo najmanje 200 starijih osoba na području svake jedinice lokalne samouprave na kojoj se Program provodi.

Daljnje povećanje obuhvata starijih osoba uslugama iz Programa odvijat će se sukladno mogućnostima Državnog proračuna kao i proračuna jedinica regionalne i/ili lokalne samouprave. Pri tome bi sve jedinice lokalne samouprave trebale ulagati dodatna sredstva u cilju širenja Programa na svojem području s najmanje 10% od ukupne vrijednosti Programa.

Sredstva koja bi osigurale jedinice lokalne samouprave bila bi usmjerena na zapošljavanje novih djelatnika na Programu i time povećanja broja njegovih korisnika, ali isto tako i na podmirivanje dijela troškova Programa kojima će se unaprijediti njegova kvaliteta i neposredan rad s korisnicima (uključivanje volontera i aktivista u lokalnoj sredini, poboljšanje prostornih i drugih uvjeta provedbe Programa, kupnja dodatne opreme i dr.).

Jedinice lokalne samouprave su tijekom pilot-faze provedbe Programa najznačajnija sredstva izdvajala za poreze i doprinose na plaće djelatnika ili njihovo povećanje (dodatna sredstva na iznos koji osigurava Ministarstvo) te kupnju dodatne opreme i sitnog inventara za provedbu Programa. *S obzirom na nužnost decentralizacije pri razvoju svih socijalnih usluga pa tako i usluga namijenjenih starijim osobama, sufinanciranje i svako daljnje uključivanje jedinica lokalne samouprave u provedbu ovih Programa biti će poticano.*

Ugovorom o suradnji između jedinica regionalne i/ili lokalne samouprave i ministarstva nadležnog za međugeneracijsku solidarnost ugovorit će se svi uvjeti vezani uz provedbu Programa i to: vrijeme i mjesto provedbe, broj korisnika, tim izvoditelja, sredstva koja ministarstvo osigurava za provedbu Programa, namjena ovih sredstava i način isplate, vođenje evidencije o provedbi Programa, rokovi za dostavu izvješća o provedbi Programa i financijskih izvješća te uvjeti pod kojima jedinica lokalne samouprave može vršiti izmjene vezane uz korisnike, izvoditelje i način provedbe Programa na svojem području.

Sastavni dio Ugovora o suradnji čini Program „Pomoć u kući starijim osobama“ odnosno Program „Dnevni boravak i pomoć u kući“ u kojima su detaljno utvrđeni kriteriji uključivanja korisnika, uvjeti vezani uz zapošljavanje izvoditelja, usluge iz Programa i način pružanja usluga korisnicima (usluge u kućanstvu korisnika i u „dnevnom boravku“), vođenje evidencije i izrada izvještaja, nadzor nad provedbom Programa i njegova evaluacija te organizacijska i druga pitanja važna za njegovu provedbu. Također, Programom su utvrđeni omjeri potrebnog broja djelatnika u odnosu na korisnike (npr. 1 gerontodomaćica na 25 korisnika) i minimalni tim za provedbu Programa.

Sredstva koja se osiguravaju za provedbu Programa uključuju iznose za naknade za rad izvoditelja i materijalne troškove Programa, a ovisno o mogućnostima Državnog proračuna uz ova sredstva mogu se odobriti i sredstva za nabavku opreme (automobil, medicinska oprema, alati za uređenje okućnice i sl.) kao i sredstva za uređenje i opremanje prostora namijenjenog za „Dnevni boravak za starije osobe“.

Osim nastavka provedbe 44 Programa iz pilot-faze, u razdoblju od 1. siječnja do 31. prosinca 2008. godine pokrenut će se i najmanje 5 novih Programa međugeneracijske solidarnosti i to 3 Programa „Pomoć u kući starijim osobama“ i 2 Programa „Dnevni boravak i pomoć u kući starijim osobama“ s najmanje 200 korisnika na svakom novom području. Programi će se provoditi na jednaki način kao i Programi iz 2007. godine, dakle temeljem Ugovora o suradnji s ministarstvom nadležnim za međugeneracijsku solidarnost, te prema kriterijima utvrđenim Programima.

Područja na kojima će biti pokrenuti novi Programi izabrat će se prema iskazanim interesima jedinica lokalne (i regionalne) samouprave te sukladno kriterijima:

- udio starijih osoba u ukupnom broju stanovnika određenog područja;
- udio samačkih staračkih domaćinstava u ukupnom broju starijih;
- razvijenost mreže skrbi za starije osobe;
- prometna povezanost i dostupnost zdravstvenih i drugih službi;
- zastupljenost Programa međugeneracijske solidarnosti u regiji;
- područja od posebnog državnog interesa;
- spremnost i mogućnost lokalne samouprave na suradnju i sufinanciranje Programa;
- spremnost ugovorne strane na suradnju s postojećim sustavima;
- mogućnost uključivanja volontera u provedbu Programa.

Do kraja 2008. godine u provedbi će biti najmanje 49 Programa međugeneracijske solidarnosti, a ukupan broj korisnika će, s početnih 7800 krajem 2007. godine, porasti na 8800 korisnika - uključivanjem novih 1000 korisnika kroz 5 novih Programa.

II Druga faza obuhvaća: nastavak provedbe svih Programa iz prve faze i pokretanje najmanje 5 novih Programa godišnje te izrada prijedloga propisa kojim će se urediti sustav usluga za starije osobe na području čitave Republike Hrvatske.

Vrijeme provedbe: od 1. siječnja 2009. do 31. prosinca 2011. godine

Tijekom 2009., 2010. i 2011. godine biti će pokrenuto najmanje 5 novih Programa međugeneracijske solidarnosti godišnje i to 3 Programa „Pomoć u kući starijim osobama“ i 2 Programa „Dnevni boravak i pomoć u kući starijim osobama“ s najmanje 200 korisnika na svakom novom području.

Programi će se pokrenuti i provoditi na jednaki način i pod jednakim uvjetima kao i Programi iz 2008. godine i to temeljem Ugovora o suradnji s ministarstvom nadležnim za međugeneracijsku solidarnost i kriterija utvrđenih Programima. Područja na kojima će biti pokrenuti novi Programi izabrat će se prema jednakim kriterijima kao i tijekom 2008. godine.

Uključivanjem novih 1000 korisnika kroz 5 novih Programa godišnje, do kraja 2011. godine ukupan broj korisnika porasti će na 11 800 korisnika, a u provedbi će biti najmanje 66 Programa međugeneracijske solidarnosti. Ovime će se postići povećanje broja starijih osoba obuhvaćenih uslugama iz Programa za najmanje 12% godišnje, a što je u 2011. godini povećanje za više od 45% u odnosu na 2007. kao završnu godinu provedbe pilot-programa.

Uz širenje mreže usluga za starije osobe kroz nove Programe međugeneracijske solidarnosti u razdoblju od 2009. do 2011. godine ministarstvo nadležno za međugeneracijsku solidarnost će u suradnji s drugim nadležnim tijelima državne uprave izraditi prijedloge propisa kojima će se normativno urediti sustav usluga za starije osobe na području čitave Republike Hrvatske.

Prijedlozi propisa će obuhvatiti: pružanje usluga starijim osobama u sustavu međugeneracijske solidarnosti, uvjete koje moraju ispunjavati korisnik i davatelj usluga, evaluacija i nadzor nad pružanjem usluga, financiranje, stvaranje mreže na lokalnoj razini i poticanje razvoja drugih resursa, zapošljavanje djelatnika, osiguranje prostornih i drugih uvjeta i druga pitanja važna za obavljanje ove djelatnosti.

7. FINANCIRANJE

Sredstva koja će se osigurati u Državnom proračunu Republike Hrvatske za provedbu ovog Programa iskazat će se na pozicijama ministarstva nadležnog za međugeneracijsku solidarnost kao sredstva za Programe „Pomoć u kući starijim osobama“ i „Dnevni boravak i pomoć u kući starijim osobama“ za razdoblje od 1. siječnja 2008. godine do 31. prosinca 2011. godine.

Okvirni iznos sredstava koji će se osigurati:

<i>Godina</i>	<i>Troškovi Programa</i>	<i>Oprema i kapitalna ulaganja</i>	<i>Ukupno</i>
<i>2008.</i>	<i>30.000.000,00 kn</i>	<i>1.000.000,00 kn</i>	<i>31.000.000,00 kn</i>
<i>2009.</i>	<i>33.000.000,00 kn</i>	<i>1.000.000,00 kn</i>	<i>34.000.000,00 kn</i>
<i>2010.</i>	<i>36.000.000,00 kn</i>	<i>1.000.000,00 kn</i>	<i>37.000.000,00 kn</i>
<i>2011.</i>	<i>39.000.000,00 kn</i>	<i>1.000.000,00 kn</i>	<i>40.000.000,00 kn</i>

Troškovi Programa uključuju:

- 1. Troškove zaposlenih (naknade za rad izvoditeljima programa),*
- 2. Materijalne troškove (gorivo, troškovi održavanja vozila, javni prijevoz djelatnika, potrošni medicinski materijal, potrošni uredski materijal, usluge telefona i pošte, režijski troškovi Dnevnih boravaka i dr.).*

Oprema i kapitalna ulaganja uključuju:

- 1. Nabavku osnovnih sredstava i opreme (terensko vozilo, automobil, brod ili drugo prometno sredstvo namijenjeno obilascima korisnika, oprema za provedbu Programa: posuđe, medicinska oprema, oprema za uređenje okućnice, didaktička oprema za aktivnosti Dnevnog boravka te oprema za uređenje prostora Dnevnih boravaka: uredska oprema, namještaj, TV, video-uređaj i sl.),*
- 2. Kapitalna ulaganja (rekonstrukcija i adaptacija prostora za „Dnevni boravak za starije građane“).*